

Masarykova Univerzita v Brně

Filosofická fakulta

Seminář dějin umění

Bakalářská práce

Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Uničově

Počátky jeho stavebního vývoje

Eva Richtrová

Vedoucí práce : prof. PhDr. Jiří Kroupa, CSc.

Brno 2002

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně, pouze na základě uvedených pramenů a literatury.

Poděkování

Za cenné rady a četné podněty k této práci vděčím především PhDr. Pířovi, jehož obětavé nadšení mi bylo vskutku tou největší oporou a motivací. Těž bych ráda poděkovala svému bratrovi, jenž mi byl v mnoha situacích nápomocen svým bystrým úsudkem. Můj dík dále patří PhDr. Garčicovi, bez jehož přimluvy by mi patrně kostel vůbec nebyl zpřístupněn, PhDr. Bláhové za její zájem a ochotu podělit se o vlastní náhled na tuto problematiku. Děkuji i paní Bátkové za zpřístupnění restaurátorské dokumentace kostela, paní Svobodové za její obětavou lidskost a v neposlední řadě i panu Kocírkovi, za umožnění vstupu na kůr kostela.

I. Úvod

Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie nacházející se na dnešním Kostelním náměstí, kteréžto náměstí je situováno západně od náměstí Masarykova - centra města Uničova, je architekturou nejen velmi pozoruhodnou a krásnou, ale také, vzhledem k někdejšímu velkému významu Uničova coby města královského, je stavbou důležitou z hlediska umělecko-historického. Přes tyto nesporné skutečnosti byla tato významná architektonická památka gotického stavitelství na Moravě většinou odborné literatury dosud ne-li zcela přehlížena, pak alespoň notně zanedbávána.

Cílem této práce je nejen upozornit na nedostatečný zájem dosavadního bádání a shrnout jednotlivé kusé zmínky, které lze v literatuře na téma uničovského farního kostela vysledovat, ale především pokusit se – na základě průzkumu stavby – formulovat vlastní názor na její vznik, a to se zaměřením na nejstarší dochovanou, tedy gotickou fázi architektury.

II. Dějiny města Uničova po práh raného novověku

Uničov byl založen s největší pravděpodobností roku 1213 jako zeměpanské město markrabětem Vladislavem Jindřichem. Zakladatel mimo jiné postoupil městu nižší soudnictví a schválil, aby užívalo právo magdeburské tak, jak to již v té době činili obyvatelé města Bruntálu. Jedním z důvodů, které vedly k lokaci Uničova, byly zřejmě naděje vkládané do blízkých nalezišť kovů, zejména železné rudy a stříbra. (Podle listiny markraběte Přemysla z roku 1234 měly být v Uničově shromažďovány všechny kovy vytěžené v rozsáhlé oblasti táhnoucí se od hranic Čech až po hranice Opavska, a tam z nich také měly být odvedeny desátky do markraběcí pokladny)¹. Přehnané naděje spojované s očekávanou bohatostí těchto ložisek se nakonec nevyplnily, Uničov však zůstal i v dalších dobách královským městem a tento statut si podržel, s výjimkou krátkého mezidobí 1622 – 1632,² až do roku 1848.

Za válek mezi Lucemburky Joštem a Prokopem patřili uničovští měšťané ke straníkům Prokopovým. Za to jim daroval markrabě Prokop roku 1399 jako náhradu za utrpěné škody všechny platy, které mu náležely ze vsi Brníčka (v těsné blízkosti Uničova) . Během těchto bojů, roku 1395, Uničov vyhořel.³ Osudy města během válek husitských jsou v mnohém dosud dosti nejasné. Roku 1421 měl Zikmund Lucemburský postoupit Uničov spolu s Olomoucí, Litovlí a Šternberkem do správy – a tedy pod ochranu – olomouckého biskupa Jana, řečeného Železný. Avšak již následujícího roku, kdy na území Českého království vpadla vojska litevského velkoknížete Vitolda vedená jeho synovcem Zikmundem

¹ František Hrubý, *Severní Morava v dějinách*. Brno 1947, s.161.

² V těchto letech byl Uničov součástí rozlehlého dominia Karla z Lichtenštejna, jemuž jej císař postoupil, aby tak ztrestal účast města na stavovském odboji z let 1619 – 1620. Teprve roku 1632 bylo postavení Uničova coby města královského obnoveno.

³ Viktor Pinkava, *Vlastivěda moravská II. Místopis. Uničovský a rýmařovský okres*. Brno 1922, s. 54.

I. Úvod

Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie nacházející se na dnešním Kostelním náměstí, kteréžto náměstí je situováno západně od náměstí Masarykova - centra města Uničova, je architekturou nejen velmi pozoruhodnou a krásnou, ale také, vzhledem k někdejšímu velkému významu Uničova coby města královského, je stavbou důležitou z hlediska umělecko-historického. Přes tyto nesporné skutečnosti byla tato významná architektonická památka gotického stavitelství na Moravě většinou odborné literatury dosud ne-li zcela přehlížena, pak alespoň notně zanedbávána.

Cílem této práce je nejen upozornit na nedostatečný zájem dosavadního bádání a shrnout jednotlivé kusé zmínky, které lze v literatuře na téma uničovského farního kostela vysledovat, ale především pokusit se – na základě průzkumu stavby – formulovat vlastní názor na její vznik, a to se zaměřením na nejstarší dochovanou, tedy gotickou fázi architektury.

II. Dějiny města Uničova po práh raného novověku

Uničov byl založen s největší pravděpodobností roku 1213 jako zeměpanské město markrabětem Vladislavem Jindřichem. Zakladatel mimo jiné postoupil městu nižší soudnictví a schválil, aby užívalo právo magdeburské tak, jak to již v té době činili obyvatelé města Bruntálu. Jedním z důvodů, které vedly k lokaci Uničova, byly zřejmě naděje vkládané do blízkých nalezišť kovů, zejména železné rudy a stříbra. (Podle listiny markraběte Přemysla z roku 1234 měly být v Uničově shromažďovány všechny kovy vytěžené v rozsáhlé oblasti táhnoucí se od hranic Čech až po hranice Opavska, a tam z nich také měly být odvedeny desátky do markraběcí pokladny¹. Přehnané naděje spojované s očekávanou bohatostí těchto ložisek se nakonec nevyplnily, Uničov však zůstal i v dalších dobách královským městem a tento statut si podržel, s výjimkou krátkého mezidobí 1622 – 1632,² až do roku 1848.

Za válek mezi Lucemburky Joštem a Prokopem patřili uničovští měšťané ke straníkům Prokopovým. Za to jim daroval markrabě Prokop roku 1399 jako náhradu za utrpěné škody všechny platy, které mu náležely ze vsi Brníčka (v těsné blízkosti Uničova) . Během těchto bojů, roku 1395, Uničov vyhořel.³ Osudy města během válek husitských jsou v mnohém dosud dosti nejasné. Roku 1421 měl Zikmund Lucemburský postoupit Uničov spolu s Olomoucí, Litovlí a Šternberkem do správy – a tedy pod ochranu – olomouckého biskupa Jana, řečeného Železný. Avšak již následujícího roku, kdy na území Českého království vpadla vojska litevského velkoknížete Vitolda vedená jeho synovcem Zikmundem

¹ František Hrubý, *Severní Morava v dějinách*. Brno 1947, s.161.

² V těchto letech byl Uničov součástí rozlehlého dominia Karla z Lichtenštejna, jemuž jej císař postoupil, aby tak ztrestal účast města na stavovském odboji z let 1619 – 1620. Teprve roku 1632 bylo postavení Uničova coby města královského obnoveno.

³ Viktor Pinkava, *Vlastivěda moravská II. Místopis. Uničovský a rýmařovský okres*. Brno 1922, s. 54.

Korybutem, byl tímto vojskem Uničov dobyt. Korybut pak v uničovském kostele přijímal „*velebnú svátost pod obojí způsobú*“⁴ a rozeslal odsud výzvy Praze, Žižkovi i moravským pánům. Podle Hrubého⁵ zůstal poté Uničov obsazen husitskými vojsky pod vedením polského šlechtice Dobeslava Puchaly „*delší čas*“, s určitostí se zde tato vojska podle něj zdržovala ještě v polovici roku 1424. Teprve k roku 1437 se váže bezpečný údaj o tom, že v úspěšném boji proti husitskému houfci, který se zmocnil města Litovle, stáli po boku olomouckých měšťanů i měšťané uničovští. Také německá regionální literatura přiznává, že pokud jde o následující vývoj poměrů ve městě, nelze z žádného pramene blíže zjistit, jaké boje mezi katolíky a utrakvisty se zde mohly odehrát.⁶ A že zdejší poměry opravdu zcela klidné nebyly, dává tušit údaj farní matriky,⁷ že roku 1444 byl zdejší kostel nově vysvěcen Vilémem, biskupem nikopolským a sufragánem olomouckým, když byl tento kostel předtím - roku 1440 - spolu s kostelem sv. Marka v Litovli dán do klatby a sice „*pro tajemné rouhačské činy nevěřících*“.⁸ (Jak míní Kux,⁹ jsou snad těmito činy myšleny právě bohoslužby utrakvistů).

Po nástupu Jiřího z Poděbrad na český trůn (roku 1458) mu zástupci uničovských měšťanů přísahali věrnost. Protože v této věrnosti město setrvalo, bylo spolu se svým králem stiženo roku 1466 papežskou klatbou. Ta byla z Uničova sňata až roku 1515! Roku 1468 se neúspěšně pokoušel město dobýt Matyáš Korvín. I po smrti Jiřího z Poděbrad (22. března 1471) zůstali Uničovští věrnými straníky Poděbradova designovaného nástupce Vladislava II. Jagellonského. Avšak takzvaným olomouckým mírem, jímž byla vláda ve vedlejších zemích Koruny české postoupena Matyáši Korvínovi, stali se i uničovští měšťané poddanými uherského krále. Ten jim

⁴ Viktor Pinkava (cit. v pozn. 3), s. 56.

⁵ František Hrubý (cit. v pozn. 1), s. 165.

⁶ Otto Wasgestian, *Die Stadtpfarrkirche. Zur 600 – Jahrfeier ihres urkundlich beglaubigten Bestandes*. Mährisch – Neustadt 1930, s. 18.

⁷ Uvádí Otto Wasgestian (cit. v pozn. 6), s. 18.

⁸ Ibidem, s. 18.

⁹ Johann Kux, *Geschichte der königl. Stadt Mährisch – Neustadt. Zu deren 700 – Jahr – Feier der Verleihung deutschen Rechtes*. Mähr. – Neustadt 1923, s. 53.

potvrdil všechna dřívější privilegia a zároveň se zavázal, že město nebude žádným způsobem perzekuováno za svou dřívější věrnost Matyášovým protivníkům.

Závěrem lze říci, že význam královského města Uničova byl největší v počátečním středověkém období jeho existence, zatímco v dobách následujících se Uničov stává spíše drobnějším lokálním centrem.

III. Farní kostel a jeho osudy v toku dějin

Nejstarší pramenně doložená zmínka o farním kostele Nanebevzetí Panny Marie v Uničově pochází z roku 1381. Dne 7. ledna tohoto roku je datován nadační list Pavla ze Sovince pro klášter sv. Kříže v Uničově¹⁰. Tímto listem připisuje Pavel ze Sovince roční obnos tří hřiven z vesnice Paseky olomouckému kostelu a kapitule s ustanovením, že z těchto tří hřiven má náležet 52 grošů pražských minoritům od sv. Kříže v Uničově, kteří za to budou každou sobotu sloužit mši pro spásu donátorovy duše v kapli Zvěstování Panny Marie v tomtéž klášteře. Kolik mší bratři neodslouží, tolik grošů má připadnout zdejšímu faráři, který v takovém případě má tuto mši sloužit namísto minoritů. Z tohoto pramene tedy vysvítá, že roku 1381 fara při kostele Nanebevzetí Panny Marie existovala, byla obsazena, a poměrně spolehlivě fungovala.

Zde se dotýkám otázky obsazování fary. Jako nanejvýš pravděpodobné se jeví, že patronátním právem k ní disponoval, coby pán města, panovník. Ten však mohl, jak tomu ostatně v jiných případech často bývalo, toto právo někomu udělit. Tady se však, alespoň prozatím, ocitáme na půdě nepodložených dohadů přejímaných dosud téměř veškerou literaturou. Wolny totiž ve své topografii¹¹ píše, že patronátní právo „mohla“ již kolem roku 1330 buď Eliška Rejčka, nebo Jan Lucemburský, udělit klášteru cisterciáček na Starém Brně a tento klášter právo smlouvou z roku 1562 směnil s Václavem Černoorským z Boskovic za jím držené tři patronáty v dnešní brněnské diecézi.¹² Tuto informaci bezesbytku přejímá Wasgestian¹³ i další. Pouze Pinkava¹⁴ je v tomto směru opatrný, když píše,

¹⁰ Vincenc Brandl (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae XI. (1375 – 1390)*. Brno 1885, s. 188 – 189, č. 210.

¹¹ Gregor Wolny, *Kirchliche Topographie von Mähren, Olmützer Erzdiöcese. I. Band.* Brünn 1855.

¹² Gregor Wolny (cit. v pozn. 12), s. 14.

¹³ Otto Wasgestian (cit. v pozn 6), s. 4.

že „o nárocích Králové kláštera na faru uničovskou není dosti určité písemné záruky.“¹⁵ Ve skutečnosti totiž ona zmiňovaná smlouva „...mezi Albrechtem Černohorským z Boskovic a na Černé Hoře, podkomořím Markrabství moravského a urozenou a velebnou pannou Kateřinou Haugvicovou z Biskupic abatyší a konventem jejím králové kláštera na Starém Brně...“¹⁶ z roku 1562 hovoří pouze o tom, že „...táž panna abatyše s konventem svým na panství Ausowském [Úsovském] měla podací dvoje totiž jedno v městě **Litovli** a druhé v dědině **Medli** [Medlov]...“¹⁷ O Uničově ani zmínka - bylo tedy v tomto případě opravdu „přání otcem myšlenky“. Lze tedy na toto téma říci zatím pouze tolik, že patronátním právem k farnímu kostelu disponovala přinejmenším od druhé poloviny 16. století městská rada.¹⁸

V letech 1470 – 1494 byli uničovskými faráři: Oswald, Christinus, Johann Lankas a Johann v. Schönberg (prezentován roku 1494).¹⁹ Kolem roku 1498, zřejmě v souvislosti s interdiktum, který postihl město, byli uničovští katolíci přiřazeni ke kostelu ve vsi Medlově. Tento stav trval do roku 1510, kdy bylo učiněno porovnání mezi abatyší starobrněnského kláštera Johannou z Boskovic, jakožto vlastníkem patronátních práv fary medelské, Jiřím z Vlašimi a na Úsově, světskou vrchností Medlova a uničovskou městskou radou a potvrzeno bylo olomouckým biskupem Stanislavem Thurzem. Na základě tohoto porovnání byla obnovena samostatnost uničovské fary. Zároveň s tímto aktem došlo k rozhojnění nadace „nové“ kaple, v níž byl roku 1503 zřízen městskou radou oltář sv. Šebestiána a Valeriána. Pinkava²⁰ dovozuje, že touto kaplí je myšlena tzv. Česká kaple, která byla ve druhé polovině 15. století přistavěna k severní straně kostela,

¹⁴ Viktor Pinkava (cit. v pozn. 3).

¹⁵ Ibidem, s. 78.

¹⁶ MZA Brno, Fond E 9 cisterciácky Brno, sign. D 9.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Otto Wasgestian (cit. v pozn. 6), s. 29 a 30.

¹⁹ Gregor Wolny (cit. v pozn. 12), s. 415.

²⁰ Viktor Pinkava (cit. v pozn. 3), s. 77, 79 a 80.

v místech dnešní sakristie.²¹ V době, kdy byl farní kostel v rukou katolíků, podávalo se v této kapli – na základě Basilejských kompaktát – podobojí a poté, co ve městě převládli utrakvisté a převzali farní kostel, byla tato kaple postoupena katolíkům, dostalo se jí označení „Německá“ a byla zasvěcena sv. Antonínovi.

Roku 1531²² byl kostel spolu s celým městem (kromě radnice) poškozen požárem. Škody byly tak rozsáhlé, že král Ferdinand I. pokládal za nutné po dobu příštích patnácti let odpustit měšťanům veškeré platy, které odváděli do královské komory, aby mohlo být město obnoveno. Taktéž roku 1595 postihl požár kromě 175 domů ve městě i farní kostel a minoritský klášter.²³ Jedním z nejničivějších byl však požár, který vypukl v době obsazení města švédským vojskem v červnu roku 1643. Shořelo tehdy na 350 domů a farní kostel byl velmi těžce poškozen. Zničen byl jeho krov, klenby i věže a roztaveny byly čtyři zvony.²⁴ Obnova farního chrámu po této pohromě probíhala v letech 1651 – 1656 a najati na ni byli Petr Schiller a Václav Andres z Olomouce.²⁵ Také císař Ferdinand III. na tuto obnovu přispěl, a sice sumou 2 500 zlatých. Teprve o něco později, roku 1668, probíhaly opravy městské, tj. jižní věže, prováděné Johannem Ebenbergerem z Brna.²⁶

Roku 1713²⁷ byla péčí faráře Josefa Körnera (farářem 1700 – 1718) vystavěna na jižní straně kostela centrální kaple sv. Josefa. Další požár zachvátil Uničov i jeho farní kostel v srpnu 1779.²⁸ Kromě 61 domů a několika stodol vyhořel kostel i s oběma věžemi a jeho zvony se opět

²¹ K tomuto údaji se v následujících kapitolách ještě vrátím, ponechávám jej tedy prozatím bez komentáře.

²² Požárem však měl být kostel postižen již v letech 1395 a 1468. Tak: Viktor Pinkava (cit. v pozn. 3), s. 109.

²³ Gregor Wolny (cit. v pozn. 12), s. 417.

²⁴ Viktor Pinkava (cit. v pozn. 3), s. 110.

²⁵ Johann Kux (cit. v pozn. 9), s. 129.

²⁶ Ibidem, s. 130.

²⁷ Viktor Pinkava (cit. v pozn. 3), s. 110.

²⁸ Ibidem, s. 110.

roztavily.²⁹ Kostel byl opraven v letech 1780 – 1782, nové zvony ulity roku 1783. Také v tomto případě městu finančně přispěl panovník – respektive panovnice. Marie Terezie věnovala Uničovským 1500 zlatých. Obě kostelní věže byly poškozeny vícekrát, a to nejen zmíněnými požáry, ale také silným větrem případně jinou nepřízní počasí. Zápisy o těchto událostech a následných opravách věží byly objeveny při jejich opravě v letech 1976 – 77.³⁰ Do vzhledu kostela citelně zasáhly regotizační úpravy prováděné roku 1889 stavitelem Vodičkou. Teprve v 80. letech minulého století započala rozsáhlá renovace stavby, která vedla k citlivému odhalení a obnovení toho, co zbylo z někdejší středověké podoby kostela.

²⁹ Johann Kux (cit. v pozn. 9), s. 177 – 178.

³⁰ K tomu podrobně viz: Tomáš Soušek, Pamětní listiny a jiné doklady v uničovských věžích. *VVM* XXX. 1978, s. 316 – 318.

IV. Literatura

a/ Dosavadní literatura a její názory na stavební vývoj kostela

Nejstarší, vesměs regionální literatura, zabývající se dějinami města Uničova, se farního kostela dotýká převážně v souvislosti s historickými událostmi, jejichž vylíčení bylo cílem autorů těchto publikací. První, kdo sepsal celkové dějiny města a zabýval se při této příležitosti i farním kostelem, byl Johann Nepomuk Eugl. Ten svými *Geschichte der königlichen Stadt Mährisch – Neustadt* (Olmütz 1832) uvedl do literatury údaj o roce výstavby uničovského farního kostela. Tím má být rok 1330, který je – jakožto datum výstavby kostela – uveden, jak praví Eugl, v pozdějších kostelních matrikách.³¹ Zároveň je však u Eugla patrná jistá opatrnost k tomuto datu, když upozorňuje, že o době výstavby zdejšího kostela není nic určitého k dispozici.³² Pokud jde o další osudy stavby, zmiňuje Eugl obnovu kostela probíhající po požáru z roku 1643. Obsahem smlouvy uzavřené roku 1651 s Petrem Schillerem a Václavem Andresem³³ bylo, že jmenovaní nově – na starém základě – vystaví pilíře a celou klenbu kostela, a že tento bude též znovu vydlážděn a pokryt šindelem. Taktéž se Eugl dotýká existence Německé kaple, o níž soudí, že snad byla proměněna v dnešní sakristii (!).³⁴ Poslední zajímavá informace tohoto autora je, že po požáru v roce 1779 se tak dlouho otálelo s novým zastřešením kostela, až došlo vlivem nepřízně počasí ke zřícení narušené zdi mezi lodí a

³¹ „In spätern Kirchenmatriken“ viz: Johann Nepomuk Eugl, *Geschichte der königlichen Stadt Mährisch – Neustadt*, Olmütz 1832, s. 185.

³² Ibidem, s. 185 „...darüber nichts bestimmtes vorhanden ist...“ .

³³ Srov. s. 9 této práce.

³⁴ Johann Nepomuk Eugl (cit. v pozn. 32), pozn. na s. 206.

presbyteriem³⁵ (má snad na mysli zdivo vítězného oblouku), čímž byla stržena i klenba presbytáře, zničen hlavní oltář a bohatě zdobené lavice radních.

Dalším autorem, který se dotkl historie uničovského farního kostela byl Gregor Wolny. V *Kirchliche Topographie von Mähren, Olmützer Erzdiöcese.I.Band.* (Brünn 1855) uvádí v souvislosti s datem výstavby stejnou informaci jako Eugl, když praví, že kostel měl být vystavěn kolem roku 1330.³⁶ Taktéž se zmiňuje o zřícení klenby, která poškodila hlavní oltář – klade však tuto událost již do roku 1708, ovšem bez udání souvislostí či pramenů.³⁷

V. Houdek ve svém příspěvku *Stručný soupis historických a uměleckých památek na Moravě, VI. Politický okres Litovelský*, který vyšel v *Časopise Českého muzea* roku 1901³⁸ pouze stručně konstatuje, že obě věže západního průčelí, ve všech svých patrech čtyřhranného půdorysu, pochází podle jeho názoru z doby raně gotické. Stejně datuje také sakristii kostela a vyslovuje názor, že snad tato byla původně boční lodí kostela (!) – své tvrzení opírá o nález „stop zazděných oken“.³⁹ Má zde patrně namysli dvě dnes zazděná a ve své původní výšce zkrácená okna v interiéru severní strany presbytáře, jejichž původní ostění i s kružbami je dochováno.

August Prokop ve svém rozsáhlém díle *Die Markgrafschaft Mähren in Kunstgeschichtlicher Beziehung. II. Band* (Wien 1904) věnuje uničovskému kostelu jediný stručný odstavec, kde praví, že tento kostel se měl začít stavět roku 1330, roku 1444 byl olomouckým sufragánem biskupem Vilémem vysvěcen, 1643 byl Švédy zničen a 1651 – 1656 opět vystavěn.⁴⁰

³⁵ Ibidem, s. 220 „...das gemauerte Schild zwischen dem Schiffe und Presbyterio der Kirche einstürzte...“

³⁶ „Die Pfarrkirche... soll...um 1330 erbaut worden sein...“ viz: Gregor Wolny (cit. v pozn. 12), s. 412.

³⁷ Ibidem, s. 412.

³⁸ V. Houdek, *Stručný soupis historických a uměleckých památek na Moravě, VI. Politický okres Litovelský. ČČM XXV.* 1901, s. 190 – 199.

³⁹ Ibidem, s. 193.

⁴⁰ August Prokop, *Die Markgrafschaft Mähren in Kunstgeschichtlicher Beziehung. Band II*. Wien 1904, s. 423.

Viktor Pinkava, z jehož pera pochází dosud nejpodrobnější a nejrozsáhlejší česko-jazyčná monografie dějin Uničova, která vyšla roku 1922 v Brně v rámci *Vlastivědy Moravské*⁴¹, uvádí několik, vesměs značně diskutabilních, informací. Již jeho počáteční konstatování, že kostel „pochází částečně z doby přechodní, z konce XIV. století“⁴² je značně zmatené. O tzv. České kapli tvrdí, že byla přistavěna ke kostelu v druhé polovině 15. století „v místech dnešní sakristie“.⁴³ A také, ve shodě s Houdkem, že: „Byla to vlastně celá boční loď, jak svědčí zazděná okna“.⁴⁴ Po požáru roku 1643 tato kaple prý již nebyla opravena a úplně zanikla. Poměrně kritičtěji přistupuje k tradičnímu datu výstavby, roku 1330, když píše, že se toto datum sice udává v „nejstarších matrikách unčovských z r. 1608, ale není to udání zaručené“.⁴⁵ Jako první v literatuře též upozornil na gotickou sochu nacházející se i dnes na plášti šnekového schodiště na jižní straně kostela. Pinkava míní, že se jedná nejspíše o sv. Prokopa. Také s názorem, přebíraným poté většinou literatury, že severní věž zůstala po roce 1643 až do roku 1780 neopravená a vypadala „jako troska“⁴⁶ se setkáváme poprvé u Pinkavy.

Johann Kux, autor kvalitního, z pramenů uničovského archivu vycházejícího díla *Geschichte der königl. Stadt Mährisch – Neustadt*, s podtitulem *Zu deren 700 – Jahr – Feier der Verleihung deutschen Rechtes* (Mähr. – Neustadt 1923), nepřináší bohužel ve sledované problematice nic nového a opakuje vesměs informace svého staršího předchůdce Eugla.

Otto Wasgestian v publikaci vydané u příležitosti šestistého výročí existence kostela – *Die Stadtpfarrkirche. Zur 600 – Jahrfeier ihres*

⁴¹ Viktor Pinkava (cit. v pozn. 3).

⁴² Ibidem, s. 76.

⁴³ Ibidem, s. 77.

⁴⁴ Ibidem, s. 77.

⁴⁵ Ibidem, s. 78.

⁴⁶ Ibidem, s. 110.

urkundlich beglaubigten Bestandes (Mährisch – Neustadt 1930)⁴⁷ přináší, kromě již známých údajů o obnově kostela po roce 1643 a 1779 (zde taktéž ve shodě s Euglem) pro starší období pouze jedno nové zjištění: sochu na plášti šneka datuje do rozmezí let 1250 – 1350.

Zcela novou kvalitu do dosavadního bádání přináší disertační práce Hany Myslivečkové – *Pozdně gotické a renesanční věže olomouckého okresu 1400 – 1620* (Olomouc 1979). Autorka prozkoumala nejen obě věže, ale všímala si též prostoru mezivěží (a kůru), který s nimi souvisí. Některé její závěry pak mají dopad na otázku stavebního vývoje celého kostela. Nejstarší spodní části obou věží, jelikož jsou svojí dispozicí těsně svázány s celou stavbou, byly podle Myslivečkové stavěny v jediné stavební etapě, která završila výstavbu gotické fáze kostela. Jejich vznik klade do konce 14. nebo počátku 15. století. Po požáru v roce 1531 zanikly, dle autorčiných závěrů, obě věže ve své gotické podobě a byly upraveny a dostavěny ve stylu ovlivněném renesancí. Zároveň s tím bylo také přestavěno celé podvěží, neboť se zřítily i původní vysoká klenba kostelní předsíně, na které spočívala kruchta (zde odkazuje na zbytky čel této klenby a na zadržané vchody z I. pater obou věží, které vedly původně do mezivěžního prostoru – na kruchtě). Došlo k výraznému snížení prostoru předsíně i obou podvěží a jejich zaklenutí křížovými hřebínkovými klenbami. V souvislosti s těmito stavebními pracemi byla severní věž „nadezděna, zvýšena včetně zvonického patra a ukončena...kuse, pouze jakýmsi atikovým pažením“.⁴⁸ Myslivečková tak v této otázce dochází k odlišnému závěru než předchozí badatelé a domnívá se, že ono, na pozdějších ikonografických pramenech patrné, kusé zakončení severní věže bylo zamýšleným výsledkem opravy provedené v první polovině 16. století a nikoli známkou dlouhotrvajícího stavu devastace kostela po požáru z roku

⁴⁷ Sám autor již na s. 4 přiznává, že datum 1330 nebylo možno nikde spolehlivě ověřit, resp. že „*Die erste Erwähnung von dem Baujahr 1330 ist in der Pfarrchronik zu finden*“ – tato farní kronika však rozhodně není spolehlivým pramenem pro období počátku 14. století!

⁴⁸ Hana Myslivečková, *Pozdně gotické a renesanční věže olomouckého okresu 1400 – 1620*, I. Disertační práce FF UP. Olomouc 1979, s. 144.

1643. Poslední zajímavá skutečnost, na kterou Myslivečková upozorňuje, je někdejší existence vnějšího schodišťového přístavku na severní straně severní věže⁴⁹, která potvrzuje domněnku o teprve dodatečném vložení dnešního vřetenovitého vnitřního schodiště severní věže.

Jediný, kdo se podrobněji zabýval sochou dochovanou dnes na plášti vnějšího šnekového schodiště jižní věže, byl Ivo Hlobil. Učinil tak ve svém článku *Opomíjená středověká plastika ze 14. století v Uničově*.⁵⁰ Hlobil tuto 150 centimetrů vysokou pískovcovou sochu nejasné ikonografie (snad biskup - jde zjevně o infulovaného duchovního, avšak bez osobního atributu, který by jej umožnil blíže identifikovat) datuje do doby po polovině 14. století, přičemž konstatuje, že jde o práci zlidovělou, pravděpodobně dílo místního kameníka. V soše spatřuje „...*důležitý doklad monumentální plastiky místního významu z doby Karla IV.*“⁵¹

Slavomíra Kašpárková se ve svém *stavebně historickém průzkumu historického jádra Uničova* z roku 1984⁵² nejprve – na základě dosavadní literatury (zjevně zejména Wolneho, Kuxe, Pinkavy) věnuje podrobnému vylíčení historie stavby, především požárům, které ji postihly, a opravám, které po nich následovaly. Opakuje zde názor o přístavbě tzv. České kaple k severní straně presbytáře a – patrně s neznalostí závěrů Hany Myslivečkové – tezi o nedokončené opravě severní věže po požáru roku 1643. Dále konstatuje, že předpokládanému založení kostela v první polovině 14. století nebo i dříve odpovídá utváření jednoduchých oken lodě - ta jsou vysoká, štíhlá a široce rozevřená. [A také ovšem, nutno dodat, bez původních kružeb...] Výstavba kostela nebyla ukončena ještě ve třetí čtvrtině 14. století. Právě do této doby totiž datuje západní vstupní portál, na jehož tvarosloví, jak se Kašpárkové jeví, navazují profily žeber původní

⁴⁹ Patrný na perokresbě z roku 1878, viz: *Ibidem, díl II, obr. č. 36.*

⁵⁰ Ivo Hlobil, *Opomíjená středověká plastika ze 14. století v Uničově. VVM XXXII. 1980, s. 215 – 217.*

⁵¹ *Ibidem, s. 216.*

⁵² Slavomíra Kašpárková, *Uničov, stavebně historický průzkum historického jádra. Olomouc 1984, strojopis uložený v PÚ Olomouc.*

gotické klenby trojlodí, jejíž fragmenty jsou patrné v prostoru nad dnešní klenbou valenou.

Cenným, byť stručným, příspěvkem k této problematice je *Posouzení hlavního západního portálu kostela Nanebevzetí P. Marie v Uničově* z roku 1987, které v souvislosti s přípravami na restaurování tohoto portálu vypracoval Dobroslav Líbal.⁵³ Líbal hodnotí tento portál jako „nejšložitější a nejnáročnější dochovanou vstupní architekturu z období poklasického linearizmu první poloviny 14. století“⁵⁴ a celý uničovský kostel označuje za stavbu stylově vyzrálou.

Střízlivě věcným přístupem se vyznačuje stručný příspěvek Zdeňky Bláhové – *K farnímu kostelu Nanebevzetí Panny Marie v Uničově a jeho západnímu portálu*, který vznikl při stejné příležitosti jako předchozí vyjádření Líbalovo.⁵⁵ Bláhová dochází – mimo jiné též na základě slohové kritiky dochovaných architektonických detailů jako jsou chrlič umístěný na jižní věži, skulptura biskupa na schodišti jižní věže a západní portál - k závěru, že je vskutku pravděpodobné, že kostel byl vystavěn po roce 1330. Na základě studia dokumentace geologického průzkumu prováděného roku 1974⁵⁶ (zachycení základové spáry v sondách při obvodovém zdivu) konstatuje jednotné založení kostela, někdejší existenci gotického přístřešku pro Olivetskou horu na jižní straně presbytáře a předsíně jižního vstupu. K eventuelním pokusům odpovědět na otázku existence předchůdce současného kostela⁵⁷ je Bláhová skeptická, neboť přesto, že zejména v obvodovém zdivu presbytáře bylo použito množství

⁵³ Dobroslav Líbal, *Posouzení hlavního západního portálu kostela Nanebevzetí P. Marie v Uničově*, in: *Přípravná restaurátorská dokumentace opravy západního portálu římsko – katolického farního kostela Nanebevzetí Panny Marie v Uničově*. Olomouc 1988, Uloženo v PÚ Olomouc, sign. R – 262.

⁵⁴ *Ibidem*, s. 1.

⁵⁵ Z. Bláhová, *K farnímu kostelu Nanebevzetí Panny Marie v Uničově a jeho západnímu portálu*. in: *Přípravná restaurátorská dokumentace opravy západního portálu římsko – katolického farního kostela Nanebevzetí Panny Marie v Uničově*. Olomouc 1988, Uloženo v PÚ Olomouc, sign. R – 262.

⁵⁶ Karel Ondra (zprac.), *Uničov – římsko-katolický farní kostel. Geotechnický posudek. Geologický průzkum*. Ostrava 1974, Archiv PÚ Olomouc, sign. 523.

⁵⁷ Existenci staršího kostela, s největší pravděpodobností na tomtéž místě, je nutno předpokládat vzhledem k tomu, že město bylo založeno již roku 1213, tedy asi o sto let dříve než stávající kostel.

kamenných kvádrů, které by snad mohly pocházet ze starší stavby, nelze zatím ani na základě uvedeného průzkumu učinit žádné konkrétnější závěry. Při posouzení západního portálu, jehož vznik klade do období kolem poloviny 14. století, pak upozorňuje, že jelikož pro jeho tvarosloví lze pouze stěží nalézt v českém či moravském materiálu obdobu, bude nutné hledat analogie pro jeho zařazení mezi památkami architektury slezské.

Na nutnost hledat autory kamenických prací na západním průčelí kostela – nadportálového kružbového okna - mezi kameníky slezských hutí, případně v okruhu cisterciáckých stavebních aktivit poukazuje též Ladislav Werkmann v *Dokumentaci restaurátorských prací* prováděných jeho firmou v Uničově v první polovině devadesátých let 20. století.⁵⁸

Součástí téže dokumentace je i kratičké *Hodnocení realizované a dokončované obnovy* opět z pera Dobroslava Líbala.⁵⁹ Autor zde pouze opakovaně konstatuje, že uničovský kostel je velice významnou stavbou z doby Jana Lucemburského a provádí dataci dvou dochovaných kružbových oken v interiéru na severní straně presbytáře. Datuje tato okna do druhé čtvrtiny 14. století.

Hana Myslivečková se k tématu uničovského farního kostela vrátila při zpracovávání stručného hesla pro katalog výstavy *Od gotiky k renesanci*⁶⁰, opakuje zde však své dřívější závěry.⁶¹

⁵⁸ Ladislav Werkmann (restaur.), Uničov, Římsko-katolický farní kostel Nanebevzetí Panny Marie, Západní fasáda, Restaurátorská dokumentace rekonstrukce nadportálového gotického okna, in: *Uničov, Římsko-katolický farní kostel Nanebevzetí Panny Marie. Dokumentace restaurátorských prací*. Uloženo v PÚ Olomouc, sign. R – 365.

⁵⁹ Dobroslav Líbal, *Hodnocení realizované a dokončované obnovy*, in: *Uničov, Římsko-katolický farní kostel Nanebevzetí Panny Marie. Dokumentace restaurátorských prací*. Uloženo v PÚ Olomouc, sign. R – 365.

⁶⁰ Hana Myslivečková, Uničov, Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 14. a počátek 15. století, po 1531 (úpravy), in: *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400 – 1550, III. Olomoucko*. (Kat.) Olomouc 1999, s. 245 – 246.

⁶¹ Viz s. 14 – 15 této práce.

b/ Několik připomínek k závěrům citované literatury

Na základě výše uvedeného lze říci, že veškerá literatura, zabývající se tématem uničovského kostela Nanebevzetí Panny Marie, se musela nějakým způsobem vyrovnat s víceméně tradičním datem výstavby kostela, rokem 1330. Většina autorů dochází k závěru, že doba první poloviny, respektive druhé čtvrtiny 14. století je s největší pravděpodobností opravdu dobou vzniku jádra této stavby, které ovšem v pozdějších dobách prošlo řadou poměrně radikálních úprav, vynucených živelnými pohromami, které kostel postihly. Nad některými spornými názory, které se v citované literatuře objevují, je však nutno se krátce zastavit.

Jde především o otázku tzv. České nebo též Německé kaple. Není pochyb o tom, že tato kaple vskutku existovala⁶² a pravděpodobné je, že vznikla někdy koncem 15. století. Už z důvodu této předpokládané doby jejího vzniku není možné ztotožňovat onu kapli s dnešní sakristií, jak to činí Eugl⁶³ a po něm Pinkava,⁶⁴ ale též Kašpárková.⁶⁵ Podle dochované křížové žebrové klenby a profilů těchto žeber v sakristii se jedná o prostor, která vznikla patrně na samém počátku 14. století, rozhodně ne o téměř dvě století později. Navíc Pinkava tvrdí, že kaple po požáru roku 1643 zcela zanikla.⁶⁶ A je tu ještě jeden – nikoli nepodstatný zádrhel: Kde by tedy, v případě, že dnešní sakristie je onou původní Českou kaplí, byla a kam zmizela sakristie původní? Nebo se snad lze domnívat, že tento kostel,

⁶² Zmínka o někdejší existenci této kaple, učiněná ve stížnosti německy mluvícího obyvatelstva zaslané roku 1666 magistrátu města s tím, že dříve se ve farním kostele konaly – právě v této Německé kapli – německé mše, kterýžto stav by měl být obnoven. (Johann Nepomuk Eugl (cit. v pozn. 32), s. 206).

⁶³ Viz s. 11 této práce.

⁶⁴ Viz s. 13 této práce.

⁶⁵ Viz s. 15 této práce.

⁶⁶ Viz s. 13 této práce

zmiňovaný již roku 1381⁶⁷ jako kostel farní, sakristii neměl? Podle mého názoru se zde tedy jedná o pouhé spekulace, které jsou jakožto takové neudržitelné. Stejně tak liché je tvrzení, že sakristie byla původně celou boční lodí (jak tvrdí Houdek⁶⁸ a Pinkava⁶⁹). Pomineme – li představu kostela o velmi podivném půdorysu, která by tak vyvstávala, je zcela zjevné, že tato dvě okna původně osvětlovala interiér presbytáře tak, jako to dodnes činí šest oken zbývajících (z nichž nejvýchodnější okno závěru je nahrazeno malým oknem kruhovým). Tato dvě okna na severní straně byla zazděna snad v souvislosti s dostavbou patra nad sakristií, které vzniklo až v 19. století a slouží jako depozitář mobiliáře. (Ostatně v jižní stěně, nad vchodem do kaple sv. Josefa, se nachází podobné zazděné okno, ovšem bez dochovaného ostění). Také Pinkavův odvážný závěr na poli ikonografického bádání, kdy ztotožnil sochu na exteriéru schodiště se svatým Prokopem, je, vzhledem ke zmíněné absenci jakýchkoli osobních atributů figury, více než diskutabilní.⁷⁰

K jinak velmi přínosné práci Hany Myslivečkové nutno dodat pouze tolik, že ani gotická fáze obou věží nepředstavuje jedinou stavební etapu konce 14. nebo počátku 15. století, ale naopak i tyto části věží vznikaly postupně, a to dokonce pravděpodobně poměrně pozvolna, jak svědčí utváření úzkých střílnových oken s jeptiškami a mitrovými záklenky v I. patře věží, která jsou prvkem rozhodně starším než z konce 14. století.

Není mi též příliš zřejmé, co míní S. Kašpárková onou vágní datací vzniku kostela v první polovině 14. století „*eventuelně i dříve*“,⁷¹ kterou navíc opírá o, údajně tomuto datování odpovídající, utváření oken lodě – jejich celkové proporce a tvar ostění.⁷² Nedostatkem této argumentace však

⁶⁷ Viz s. 7 této práce.

⁶⁸ Viz s. 12 této práce.

⁶⁹ Viz s. 13 této práce.

⁷⁰ Snad jen úsměv může v této souvislosti vyvolat tvrzení autorů reprezentativní publikace o městě Uničově (Kol. autorů, *Tak krásný je Uničov*. Uničov 2000.), že jde o sochu sv. Prokopa, kterou si s sebou patrně přinesli němečtí kolonisté ve 13. století (!!). Ibidem, s. 27 a 87.

⁷¹ Slavomíra Kašpárková (cit. v pozn. 53), s. 13.

⁷² Viz s. 15 této práce.

je, že mnohem citlivější datační prvek, který by tato tvrzení podpořil – případně vyvrátil – daleko průkazněji, totiž kružby těchto oken, zde chybí. Také je třeba upozornit na fakt, že na rozdíl od Líbala a Bláhové, kteří kladou vznik západního vstupního portálu do první poloviny 14. století (Líbal)⁷³ či kolem poloviny 14. století (Bláhová),⁷⁴ datuje jej Kašpárková třetí čtvrtinou 14. století.⁷⁵ Konstatuje přitom, že na tvary tohoto portálu navazují svým utvářením profily žeber původní gotické klenby, jejichž fragmenty lze spatřit v podkrovním prostoru nad klenbou stávající. Avšak pískovec z něhož byla tato žebra zhotovena je dnes již značně zvětralý a profily žeber vlivem toho natolik nezřetelné, že se k jejich srovnání s tvary ostění západního portálu neodvažují vyjádřit. (Také otázka oprávněnosti srovnání takovýchto architektonických fragmentů s tvaroslovím monumentálního vstupního portálu vzbuzuje jisté pochybnosti). Stejně tak skutečnost, že severní věž nebyla po požáru roku 1643 opravena a v dezolátním stavu ponechána více než sto let (tvrzení zjevně mechanicky převzaté ze starší literatury), považují – ve světle přesvědčivé argumentace Hany Myslivečkové⁷⁶ – za nanejvýš nepravděpodobnou.

Posledním zajímavým momentem objevujícím se v literatuře je zpráva o zřícení zdiva vítězného oblouku, které strhlo i klenbu presbytáře a poškodilo hlavní oltář. V této souvislosti mne zaujal fakt, že zatímco všichni autoři – v návaznosti na Eugla – tvrdí, že k této události došlo po požáru roku 1779,⁷⁷ pouze Wolny ji klade do roku 1708.⁷⁸ I přes jistou problematičnost jeho údaje je možné se domnívat, že ke zničení hlavního oltáře⁷⁹ a klenby presbyteria došlo skutečně již dříve než roku 1779. Na tuto možnost usuzují na základě faktu, že klenutí presbytáře (nestejně široká

⁷³ Viz s. 16 této práce.

⁷⁴ Viz s. 17 této práce.

⁷⁵ Viz s. 15 této práce.

⁷⁶ Hana Myslivečková (cit. v pozn. 49), s. 144 – 145.

⁷⁷ Viz s. 11 této práce.

⁷⁸ Viz s. 12 této práce.

⁷⁹ V souvislosti s tímto údajem se totiž Wolny o celé události zmiňuje. (Gregor Wolny (cit. v pozn. 12), s. 412).

pole valené klenby na pasech) je odlišné od klenby trojlodí (valená klenba se styčnými výsečemi jejichž hrany jsou vytaženy do hřebínků) a není tedy zcela nepravděpodobné, že klenba presbytáře vznikla jindy než klenba trojlodí.⁸⁰

⁸⁰ Vzhledem k tomu, že otázky těchto barokních úprav překračují časový rámec, který jsem si pro tuto práci vytýčila, ponechám jejich řešení prozatím otevřené.

V. Popis stavby

a/ Exteriér kostela Nanebevzetí Panny Marie

Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Uničově je orientovanou trojlodní síňovou stavbou s poměrně dlouhým presbytářem ukončeným pěti stranami osmiúhelníka a s dvouvěžovým západním průčelím. Ze severu k presbytáři přiléhá sakristie, jejíž původně pravidelný pravoúhlý půdorys je dnes rozšířen vystupujícím tělesem čtyřramenného schodiště vedoucího do jejího patra, z jižní strany kostela je přistavěna polygonální kaple sv. Josefa. Střecha kostela je sedlová (presbytář) a valbová se sanktusníkem (trojlodí). Věže mají střechy stanové, protáhlé, zakončené lucernami s malými cibulovými báněmi. Na jihovýchodním nároží jižní věže se nachází polygonální těleso šnekového schodiště tvořícího jediný vstup do této věže. Také toto schodiště je zakončeno stanovou stříškou. Celá stavba byla původně opatřena patnácti dvakrát odstupněnými opěrnými pilíři zakončenými stříškami a kyticemi ve vrcholu, z nichž dnes tři jsou pohlceny pozdějšími přístavbami kaple sv. Josefa a schodiště vedoucího do patra sakristie.

Masivní **věže** západního průčelí jsou ve svých spodních patrech hranolové. Zatímco půdorys věže severní je tentýž i v patrech vyšších, poslední dvě patra jižní věže jsou oktogonální. První tři výškově stejná patra obou věží jsou vymezena kamennými kordonovými římsami - na severní věži se dochovaly tyto římsy pouze tři, na věži jižní čtyři. Nad čtvrtou, gotickou římsou věže jižní se nachází ještě nízká kvadratická nadezdívka, která přechází ve čtvrtém patře ve zmíněný oktogon. Dvě patra oktogonu odděluje od sebe podokenní římsa. Na této podokenní římsě mezi

čtvrtým a pátým patrem, na jihozápadním nároží oktogonu, se nachází jediný gotický chrlič kostela. První patra obou věží jsou na obou volných stranách prolomena úzkými střílnovými okny, jejichž ostění jsou zakončena jeptiškami. Na věži jižní lze ve třetím i čtvrtém patře pozorovat pouze velmi malá a poměrně nízká obdélná okna s ostěním bez profilace (jednoduchou profilaci má pouze ostění okna na západní stěně čtvrtého patra). Poslední páté patro jižní věže je na západní, severní, východní a jižní straně osvětleno lomenými kružbovými okny se středním dělicím prutem. Na stěnách mezi těmito okny jsou umístěny ciferníky hodin. Severní věž má čtvrté a šesté patro o něco nižší než patro páté, oddělena jsou subtilními kordonovými římsami a jednou římsou podokenní. Druhé patro této věže je prolomeno poměrně malým obdélným okénkem se třemi nestejně širokými oblouny v ostění, přičemž na severní stěně je toto okénko vychýleno mírně vlevo od okenní osy. (Okna stejných parametrů jsou v tomtéž patře i na jižní věži a liší se tím, že jejich ostění postrádá profilaci). Třetí patro severní věže na své západní stěně okno nemá, na straně severní je pak malé, téměř čtvercové okno, jehož ostění není profilováno. Velmi úzké obdélné okno bez ostění, nacházející se jen na severní straně čtvrtého patra téže věže je také vychýleno vlevo od okenní osy. Páté patro severní věže je na západní, severní i východní stěně prolomeno velkým oknem obdélného tvaru s jednoduchou nezdobenou šambránou. Poslední nízké šesté patro je osvětleno drobnými čtvercovými okénky bez ostění. V přízemí severní věže, na její severní straně, se nachází jednoduchý obdélný portál vchodu se supraportou se skleněnou výplní.

Západnímu průčelí dominuje portál hlavního vstupu kostela. Tento ústupkový portál se široce rozevírá bohatě profilovanou lomenou archivoltou a stává se tak nejimpozantnějším prvkem výzdoby celého kostela. Jeho ostění je tvořeno nestejnými oblouny a výžlabky, jednotlivé pruty jsou zakončeny vlastními patičkami a soklíky, vyrůstajícími ze společné trnožní římsy portálu. Původní tympanon portálu se však, bohužel, nedochoval a je

dnes nahrazen skleněnou vitrážovou výplní. Nad tímto portálem se nachází čtyřdílné lomené kružbové okno s jeptiškami, ven rozevřenými špaletami a zkosenou lavicí. Nad ním je ještě proraženo malé obdélné okénko s kamenným ostěním. Nároží obou věží jsou do výše přízemí armována i v mezivěžním prostoru kamennými kvádry, poté toto armování mizí, aby se objevilo opět až od třetího patra jižní věže (v celé výši tohoto patra a též v obou patrech následujících) i věže severní (zde však ve výši celého patra jen na její severozápadní straně, na jihozápadním nároží jen v krátkém úseku nad korunní římsou mezivěží. Počínaje čtvrtým patrem této věže se již armování neuplatňuje). Celé trojlodí, tedy i západní průčelí, obíhá nízký kamenný sokl, který je přerušen pouze v místech hlavního i všech bočních vstupů. Na sakristii má však tento sokl jinou výšku i profilaci a na presbytáři zcela chybí.

Na jihovýchodním nároží jižní věže se nachází již zmiňované **šnekové schodiště**. Půdorys jeho pláště je vně pětistranný, nároží jsou zvýrazněna kamennými kvádry, přízemí a první patro – obě vymezena průběžnými kordonovými římsami pokračujícími sem z pláště věže – jsou na jihovýchodní stěně opatřeny malými zasklenými okénky s lomenými záklenky. Ve východní stěně se nachází jednoduchý, pravoúhlý, jednou odstupněný vstupní portálek. Jižní stěna je ve druhém patře schodištního pláště prolomena kružbovým oknem s lomeným záklenkem. V ostatních stěnách tohoto patra jsou okna podobného tvaru, bez kružeb, pouze slepě naznačena. Jen na jihovýchodní stěně se nachází na konzole a pod baldachýnem asi 150 centimetrů vysoká pískovcová socha.

Jižní i severní fasáda trojlodí je prolomena čtyřmi vysokými lomenými okny s ven rozevřenými kamennými špaletami a zkosenými lavicemi. Okna postrádají kružby a jsou dodatečně zkrácena asi o jednu pětinu své výšky. V jejich zadržkách se nacházejí – dnes obnažené – fragmenty středních prutů někdejších kružeb těchto oken i oken presbytáře. Ve druhé okenní ose (bráno od západu) se nacházejí jižní a severní boční

vchody kostela. Dnes mají oba tyto vchody jednoduchá pravoúhlá neprofilovaná ostění, avšak po obou stranách současného ostění jižního bočního vstupu jsou odkryty okraje ostění původního lomeného portálu a ve 43 centimetrů hluboké sondě provedené na jeho pravé straně (asi v polovině výšky dnešního vstupu) jsou patrné první čtyři pruty někdejší ústupkové profilace portálu, která svým charakterem pravděpodobně odpovídala tvarosloví portálu západního. Celé trojlodí obíhá poměrně mohutná průběžná podokenní římsa (na úrovni přízemí obou věží), která chybí na fasádě boční kaple a sakristie. Pod profilovanou římsou korunní probíhá pás kamenných kvádrů. Také nároží opěrných pilířů jsou do výše jejich prvního odstupnění armována kamennými kvádry.

Mezi nejvýchodnějším opěrákem jižní strany trojlodí a prvním opěrákem presbytáře se nachází barokní **kaple sv. Josefa**. (Oba opěrné pilíře jsou pojaty do jejích zdí). Půdorys kaple je vně pětiboký, v místě svého navázání na opěrný pilíř presbytáře mírně nepravidelný. Jednotlivé stěny kaple jsou členěny lesénovými rámy, které ve spodní části nasedají na kamenný sokl. V horní části se nachází dvojité profilovaná masivní korunní římsa, která přechází v atiku překrývající střechu kaple. Vstup do kaple – její východní stěně – je tvořen pravoúhlým portálem se šambránou s ušima a kapkami. Světlo dovnitř proniká dvěma stejnými, poměrně nízkými, okny s půlkruhovými záklenky, z nichž jedno je přímo nad vstupním portálem, druhé pak ve stěně jihovýchodní. Pod bankálem tohoto jihovýchodního okna je profilovaná podokenní římsa. Na jižní straně, ve výši oken, se nachází úzká nika s půlkruhovým záklenkem a lavicí, pod níž je profilovaná římsa. Pod touto nikou je ještě osově umístěný pravoúhlý výklenek. Na jihozápadní stěně kaple lze spatřit malý pamětní štítek s datem 1573.

Presbytář kostela osvětluje nyní celkem šest oken. Na místě nejvýchodnějšího okna závěru je ponechán pouze malý kruhový okenní otvor. Všechna ostatní okna, byť ve své původní výšce zkrácena, odpovídají zachovanému tvaru svého profilovaného, rozevřeného ostění s lomenými

záklenky. Bankály těchto oken jsou rovné. Kružby sice chybí, ale jejich fragmenty lze spatřit v barokních zazdívkách oken, spolu s četnými fragmenty středních dělicích prutů zakončených soklíky a odpovídajících, alespoň u většiny těchto oken, svému původnímu umístění v nich. Ze čtyř prutů, tvořících profilaci ostění, vždy dva na každé straně byly ukončeny vlastními soklíky, které navíc byly pravděpodobně (jak je to patrné na dvou vnějších soklících – původně druhého, dnes prvního – okna na jižní straně presbytáře) kružbové.

Sakristie se nachází v severovýchodním nároží mezi lodí a presbyteriem, její východní stěna navazuje na (od západu) druhý opěrák presbyteria a přístavba jejího čtyřramenného schodiště v sobě částečně skryla nejvýchodnější opěrák severní stěny trojlodí. Fasáda sakristie je novogotická, dvoupatrová, členěná dvěma podokenními římsami a římsou korunní, přecházející v horní části ve zvláště utvářenou atiku, překrývající střechu. Prolomena je pěti okenními otvory s lomenými záklenky bez ostění, doprovázenými v omítce provedenou šambránou ve tvaru lomeného oblouku. Jednoduchý vchod, pravděpodobně v době baroka proražený, nacházející se v severní stěně, je pouze rámován, též v omítce provedeným, lomeným obloukem se čtyřlístem v „tympanonu“.

b/ Interiér kostela Nanebevzetí Panny Marie

Interiér kostela je dnes, po několikaletých stavebních úpravách, převážně barokní. Ve své gotické podobě nejintaktněji zachována zůstala **sakristie**. Jedná se o poměrně dlouhou prostoru (téměř 12 x 3 metry) klenutou třemi poli žebrové křížové klenby. Jednoduchá žebra klínového tvaru jsou nesena ostruhovými konzolami, z větší části, bohužel, později odsekanými a následně částečně doplněnými. (V původním stavu se

dochovala pouze konzola v severovýchodním rohu a druhá svazková konzola na severní stěně sakristie). Místnost je osvětlena dvěma, ve východní a v severní stěně umístěnými, lomenými novogotickými okny se stlačenými záklenky a zkosenými lavicemi. Východní okno je zřetelně vychýleno severně, směrem od osy klenby. Mezi prvním a druhým klenebním polem je v severní zdi patrný mírný ústupek v líci zdiva, který snad souvisí s proražením bočního, dnes nepoužívaného, vchodu opatřeného barokními dveřmi (asi uprostřed severní stěny). Jednoduchý pravoúhlý vstup v severozápadním rohu sakristie vede na čtyřramenné schodiště, po němž je možno vystoupit do patra nad sakristií. Strop tohoto schodiště je ze segmentových kleneb a osvětleno je ze severní strany jedním oknem. Prostor patra je zaklenut segmentovou valenou klenbou se železnými traverzami, která se mírně svažuje směrem k vnější (severní) cihlové zdi tohoto patra. Světlo sem proniká celkem čtyřmi okny (jedno ve východní a tři v severní stěně) stejných parametrů jako okna v přízemí sakristie. Vchod, který vede do sakristie z presbytáře, se nachází naproti jejímu severnímu oknu a je pouze směrem do presbyteria opatřen kamenným, pravoúhlým goticko-renesančním profilovaným portálem.

Renesanční přístavba **kaple sv. Josefa**, do níž ústí jednoduchý pravoúhlý asi 180 centimetrů široký vstup na jižní straně presbytáře, hned za pilířem vítězného oblouku, je prostorou na oválném polygonálním půdorysu. Nad tímto půdorysem se zdvihá vysoká osmiboká kupolová klášterní klenba na trompách, nesená na mohutné bohatě profilované pateční římsě a pilastrech s kompozitními hlavicemi. Od této centrální kopule je širokou arkádou odděleno jedno pole valené klenby s protilehlými výsečemi, nacházející se bezprostředně za vstupem do kaple. Druhý (vnější) vstup do kaple i její dvě okna byly zmiňovány již při popisu exteriéru.

Dlouhý úzký **presbytář** kostela je ukončen pěti stranami osmiúhelníka a zaklenut valenou klenbou na pasech svedených do svazkových pilastrů

s kompozitními hlavicemi zdobenými mušlí. První dvě pole klenby jsou o něco širší než pole třetí, nejvýhodnější. Klenutí samotného závěru je lunetové. Světlo sem přichází pětici vysokých lomených oken bez ostění – dvě okna na severní a tři na jižní straně chóru, zasazených v lomených záklencích s mírně rozevřenými špaletami a zkosenou lavicí. Na jižní straně presbytáře, nad vchodem do kaple sv. Josefa, se nachází slepé okno téhož tvaru, bez ostění. Na severní straně, v prvním a druhém klenebním poli, se dochovala dvě z původních kružbových oken presbytáře (dnes slepá a-tak jako okna ostatní-zkrácená). Okna jsou dvojdílná, s oblým dělicím prutem, kružbový obrazec tvořený jeptiškami s trojlísty vrcholí čtyřlístem. Ostění má tutéž lineární profilaci tvořenou čtyřmi oblouny a výžlabky jakou je možno spatřit na exteriéru oken presbytáře. Nejvýhodnější okno závěru je kruhové. V místě pod tímto oknem se nachází krátký úsek kladí zakončený profilovanou římsou. Stejně utvářené krátké úseky kladí s profilovaným architrávem, nezdobeným vlysem a vysazenou profilovanou římsou se nacházejí nad hlavicemi jednotlivých pilastrů.

Mohutná arkáda vítězného oblouku, která je nesena dvěma masivními polopilíři bez hlavic – pouze s úsekem kladí stejného utváření jako v presbytáři – se otvírá do prostoru **trojlodí**. Prostřední loď, poněkud širší než lodí boční, je od těchto oddělena dvěma řadami křížových arkádových pilířů, taktéž s kladím a bez hlavic, architráv jejich kladí je však subtilnější. Prostor trojlodí je zaklenut čtyřmi travé valené klenby na pasech a se styčnými výsečemi, jejichž hrany jsou vytaženy do hřebínků. Klenební pasy bočních lodí jsou neseny svazkovými pilastry, jejichž utváření v horní části je totožné s arkádovými pilíři. (Také patky pilířů a pilastrů jsou totožné). Tyto klenební pasy v bočních lodích, jakož i vysoké arkády do oněch lodí se otvírající, jsou mírně lomené. Trojlodí je osvětleno čtyřmi dvojicemi vysokých lomených oken bez ostění, která mají lomené záklenky, rozevřené špalety a kolmé lavice. Ve východních čelních zdech bočních lodí se nachází ještě po jednom kruhovém okně, jež se shoduje s oknem závěru

presbytáře. Za povšimnutí stojí, že všechna okna severní i jižní zdi jsou vychýlena východně od osy klenby – toto vychýlení je nejzřetelnější u oken nejuvýchodnějších polí těchto zdí. V-od východu- třetím poli severní i jižní zdi se nacházejí již zmiňované, asi 150 centimetrů široké, boční vstupy.

Nejzápadnější mezilodní arkáda, nesená na východě svého oblouku mezilodním pilířem, nasedá na západní straně na konzolovitě ukončený polopilíř, který zároveň zesiluje nároží vysokého oblouku další arkády, otvírající se do **prostoru kruchty**. Bezprostředně za touto arkádou se nachází ještě vysoký lomený oblouk, jehož paty volně nasedají na zdi, kde jsou ukončeny podseknutím. Prostor kruchty je zaklenut jedním polem žebrové křížové klenby s jednoduchým kruhovým svorníkem bez výzdoby. Žebra jsou hrušková, vertikální. Světlo sem padá čtyřdílným kružbovým oknem, zmiňovaným již při popisu exteriéru západního průčelí kostela. Vchod na kůr, v podobě nízkého (180 centimetrů) lomeného výklenku, se nachází v jeho severní zdi. Lemován je profilovaným lomeným gotickým obloukem kdysi arkády mezivěžního prostoru. Tentýž výklenek i fragment oblouku arkády lze spatřit ve stěně jižní. (Jde vlastně o severní stěnu jižní věže, do níž tento nízký průchod ústí). Podobný fragment vrcholu poněkud širšího arkádového oblouku se nachází i v západní stěně mezivěží, za varhanami.

Předsíň (podkruchtí) a obě **podvěží** kostela se do lodí otevírají nízkými arkádami, které jsou nesený dvěma masivními nepravidelnými pilíři nestejného půdorysu. Nad arkádami probíhá úzká galerie s balustrádou, která je na úrovni kůru mírně konvexně vyklenuta do prostoru hlavní lodi. Klenba podkruchtí i obou podvěží je křížová s vytaženými hřebínky, její travé jsou oddělena úzkými valenými pasy. Rozpon klenby podkruchtí je podstatně větší než u obou podvěží. Prostor jižního podvěží je ze západu spoře osvětlen malým obdélným okénkem s velmi hlubokými špaletami. Klenutí severního podvěží je narušeno v severozápadním rohu tělesem vřetenovitého schodiště této věže. Schodiště je přístupné obdélným

vchodem z podvěží, ale též bočním vstupem v severní zdi věže. V jeho vnějším plášti jsou prolomena celkem tři obdélná okna, z nichž okno v severní zdi je opatřeno ostěním s jeptiškou a mitrovým záklenkem. Toto schodiště umožňuje přístup na kůr (v úrovni podlahy prvního patra věže) a odsud výše do dalších věžních pater pokračují již jen dřevěné schodištní stupně.

Druhé patro **severní věže** je osvětleno dvěma úzkými obdélnými okny (v západní a severní zdi) se stopami prkenného šalování na záklencích. V jižní stěně věže, směrem na někdejší tribunu, je prolomen – dnes zazděný – úzký, vysoký, lomený portálek opatřený (poničeným) pískovcovým ostěním, jehož záklenek nese taktéž stopy šalování. Ve východní stěně tohoto patra lze spatřit asi 140 centimetrů hluboký vybouraný výklenek nepravidelného tvaru, na jehož konci je 130 centimetrů vysoký otvor s půlkruhovým záklenkem, zazděný cihlami. Ve třetím patře věže se nachází vstup do **podkrovního prostoru**, tvořený nepravidelným otvorem probouraným v jižní zdi věže asi 200 centimetrů nad úrovní dřevěné podlahy. Tímto otvorem lze vstoupit na rub cihlové klenby kůru a dále do prostoru barokního krovu trojlodí i presbytáře. Zde, na obvodových zdech trojlodí nad dnešní valenou klenbou, se dochovaly zbytky čel původní gotické žebrové křížové klenby. Profilace jejích žeber, nakolik je patrná, odpovídá profilaci zazděných oblouků arkád nad podlahou dnešní kruchty. Na zdi mezi rubem dnešní klenby a fragmentem gotických žeber, jsou v některých místech patrné zbytky bílé omítky. Mezi arkádovými zdmi trojlodí a zdmi věží jsou dilatační spáry. Ani zdivo obou věží není provázáno se zdivem západní štítové zdi. V bankálu původně gotického, později přezděného, okna této zdi jsou zazděny původní kružbové pruty, již, bohužel, velmi nezřetelné profilace. Zdivo severní věže je lomové – do čtvrtého patra, dále již cihlové, od druhého patra uvnitř neomítané. Též zdivo věže jižní, pokud je čtyřboká, je lomové. Nad hranicí tohoto lomového zdiva je ještě nízká, stále čtyřboká, nadezdívka z cihel, která poté přechází v cihlový oktogon. Jižní stěna

severní věže je v prostoru mezivěží - až po úroveň cihlové nadezdívky věže jižní - omítnuta. Další patra severní věže jsou opatřena dřevěnými podlahkami a v jejich stěnách jsou patrné otvory po stavebních trámech.

V podkrovním prostoru není ani směrem do mezivěží, ani směrem východním – do lodi patrný žádný pozůstatek případného průchodu, který by spojoval tento prostor s vnitřkem **jižní věže**.

VI. Nejstarší stavební etapy kostela

Ač je, vzhledem k datu předpokládané lokace města - roku 1213, více než pravděpodobné, že již brzy poté zde existoval kostel, který také po určitou dobu plnil svou funkci, o podobě této někdejší stavby nelze dnes říci nic. Lze se pouze domnívat, že, vzhledem k rozvržení zástavby městského jádra, se nacházela v místech kostela současného a že zanikla buď zároveň s výstavbou nového chrámu nebo krátce před ní. V architektuře dnešního kostela nelze žádné konkrétní fragmenty starší stavby vystopovat.

Nejstarší částí dnešní stavby je zjevně sakristie. Tato prostora s jednoduchou žebrovou křížovou klenbou bez svorníků a s klínovými žebry vznikla bezprostředně na počátku 14. století, patrně již kolem roku 1300. Její rozměry, respektive délka (téměř 12 metrů, tři klenební travé) jsou poněkud neobvyklé, i když – bereme-li v úvahu proporce též značně protáhlého presbytáře – není snad třeba tento fakt vnímat v rámci konkrétní stavby jako anomálii. Výstavba presbytáře, jak dokazují dochované kružby jeho úzkých, pouze dvoudílných oken s oblými dělicími pruty, jejich jednoduché obrazce s jeptiškami a trojlísty a výrazně lineární profilace ostění, v němž se vyskytují pruty s vlastními soklíky, následovala těsně poté - nejpozději ve druhé čtvrtině 14. století. Jak tedy vyplývá z logiky stavby, respektive nároků na její funkčnost, vzniká nejdříve chórová část. Zároveň s ní ovšem byly položeny základy celého trojlodí včetně obou věží západního průčelí. Předpokládám tedy jednotné založení celé stavby, nicméně nutno v této souvislosti upozornit na absenci kamenného soklu v části presbytáře, kterýžto sokl, jak uvedeno při popisu exteriéru kostela, obíhá jinak celou stavbu. Odlišnost jeho utváření na fasádě sakristie by snad bylo možno přičítat na vrub novogotickým úpravám, jimiž je tato ostatně poznamenána dosud nejzřetelněji.

V dalších fázích výstavby předpokládám snahu o navýšení hmoty věží, jejichž nejnižší části patří zjevně stavební etapě nejranější – přízemí obou věží vznikla jednoznačně dříve než zde stála západní zeď mezivěžního prostoru, jak vyplývá ze skutečnosti, že nároží věží jsou v těchto partiích armována. Obě věže vznikaly velmi pozvolna, v několika stavebních etapách, jak je patrné z charakteru jejich oken, jenž se s každým patrem zřetelně proměňuje. Zatímco úzká okna s jeptiškami a mitrovými záklenky v prvních patrech věží náležejí první polovině 14. století, je již od oken druhého patra patrný slohový posun. Jistě ještě před polovinou 14. století vznikl a byl osazen vstupní portál západního průčelí. Zde je třeba pamatovat na zjevný fakt, že podobným portálem byl opatřen i jižní boční vstup do kostela. Na severní straně se žádný fragment, který by poukazoval na stejnou situaci, nedochoval. Obvodové zdi trojlodí a také jeho klenba vznikaly teprve následně, trojlodí bylo snad zaklenuto před rokem 1381 (kdy byl kostel způsobilý k případnému konání mši za spásu duše Pavla ze Sovince). Plyne to z odlišné, pokročilejší profilace fragmentů kružbových prutů oken trojlodí (dvakrát probrané), jak je lze spatřit v barokních zazdívkách. Lze předpokládat, že tato okna byla původně dvoudílná. Celé utváření prostoru mezivěží bylo velmi impozantní, tribuna, která se tam nacházela, byla nesena vysokými arkádami, jejichž profilace odpovídá profilaci fragmentů přízedních žeber původní křížové klenby trojlodí dochovaných na severní i jižní obvodové zdi v jeho podkrovním prostoru. Lze tedy konstatovat současný vznik klenby trojlodí a mezivěžního prostoru do výše arkád nesoucích tribunu. Na tu zjevně vedl onen dnes zazděný portál v jižní stěně druhého patra severní věže se zbytky pískovcového ostění. (Tedy vzniklo v této stavební etapě i celé druhé patro severní – a zřejmě i jižní – věže). Vnitřní prostor trojlodí byl, jak prozrazují fragmenty omítky zachované nad čely dnešní klenby v podkroví severní lodi, bíle omítán.

Cihlové klenební pole nad kruchtou, se svými značně vertikálními, žebry hruškového profilu však náleží době pozdější. Lze je, spolu s velkým čtyřdílným oknem nad západním portálem, jehož dnešní vzhled je výsledkem pečlivých restaurátorských prací prováděných na základě dobrozdání odborníků,⁸¹ datovat až do doby konce 14. nebo i počátku 15. století. Tělesa obou věží byla později, zejména vlivem častých požárů, několikrát přestavována a upravována, nicméně jejich gotická jádra, vrcholící - u severní věže jednoznačně - v úrovni korunní římsy západní štítové zdi, jsou dodnes patrná. Jižní věž je poněkud problematičtější, neboť přes skutečnost, že její oktogonální zakončení je vystavěno z cihel a patrně mladší než nižší kvadratická patra, není jisté, kdy tento oktogon vznikl. Pravděpodobnou se však zdá možnost, klášter jeho vznik do doby těsně po ukončení výstavby mezivěží. Je zde totiž onen gotický chrlič, nacházející se na římse mezi čtvrtým a pátým patrem a též lomená okna posledního patra věže, jejichž kružbové obrazce se však, bohužel, vůbec nedochovaly - současný stav je výsledkem kompletní restaurace těchto kružeb provedené na základě dobových analogií.⁸² Lze snad přesto věřit, že celá tato věž vznikla ještě v 15. století. Jisté je, že výstavba obou věží opravdu završila budování celého gotického chrámu.

Pokud jde o někdejší existenci a umístění tzv. České kaple, musím konstatovat, že ani v tomto případě jsem nedospěla ke konkrétnímu závěru. Z dnešní situace celé stavby není jasné, kde se tato, dnes zaniklá, kaple mohla nacházet. Zmiňovaný pamětní štítek, nacházející se na fasádě kaple sv. Josefa, nese datum 1573. Je evidentní, že z něj nelze vycházet při dataci současné podoby této kaple, údaj však není akceptovatelný ani v souvislosti s výstavbou oné České kaple vzhledem k tomu, že řečená

⁸¹ *Uničov, Římsko-katolický farní kostel Nanebevzetí Panny Marie. Dokumentace restaurátorských prací.* Uloženo v PÚ Olomouc, sign. R - 365.

⁸² Z restaurátorské zprávy vážící se k jejich opravám nelze bohužel vyčíst, kterou dobu konkrétně měli restaurátoři při hledání těchto analogií na mysli. (*Restaurátorská zpráva, Římsko - katolický farní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Uničově, jižní věž - čtyři gotická okna v horní části osmiboké věže.* Uložena v PÚ Olomouc, sign. R - 303).

kaple měla vzniknout ve druhé polovině 15. století. Ze které stavby či její části tedy tato tabulka pochází, nelze říci.

V místě nasazení trojlodí na presbytář, tedy v prostoru vítězného oblouku, je v interiéru kostela patrné mírné vychýlení vzhledem k ose lodi. Celá zeď vítězného oblouku vznikla nově v době barokních přestaveb po požáru kostela (mezi touto zdí a obvodovými zdmi kostela je v podkroví patrná dilatační spára). Barokní klenutí nekopíruje přesně původní uložení gotické klenby, což je evidentní nejen v prostoru nad dnešní klenbou, ale též v interiéru trojlodí, kde se tento fakt projevuje vychýlením okenních os stávajících klenebních travé. Ze situace v podkroví (zřetelné dilatační spáry mezi arkádovými zdmi a obvodovými zdmi trojlodí) také plyne, že gotické arkádové zdi se opravdu po požáru, spolu s pilíři, které je nesly, celé zřítily a byly proto v baroku vystavěny nově. Posledním zjištěním je, že výška presbytáře nebyla, na rozdíl od prostoru trojlodí, při těchto opravách snížena.

VII. Závěr

Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Uničově, jehož nejstarším stavebním vývojem se tato práce zabývala, je i v rámci středověkého období své existence stavbou velmi mnohohvrstevnatou. Literaturou uváděný rok vzniku kostela 1330 se ukázal být datem pouze rámcovým, hovořícím nejspíše o stavu dokončení jeho části z hlediska liturgického nejdůležitější, tedy presbytáře. Rozhodně jej nelze považovat za datum ukončení výstavby celého kostela. Ze studia architektury vyplynulo, že výstavba kostela probíhala velmi dlouho – od samého počátku 14. století až, zejména v případě věží, nejen po jeho sklonek, ale zasáhla i do století patnáctého. S nastíněnými stavebními etapami pak nekoliduje ani ono první konkrétní pramenně doložené datum, vážící se nejen k existenci kostela, ale též k jeho schopnosti plnit funkci farního chrámu, totiž rok 1381.

Přes všechny uvedené skutečnosti je již teď zřejmé, že mnohé zůstává i nadále pouze nastíněno, nezodpovězeno. V budoucnu bude třeba zejména podrobně prostudovat badatelům prozatím nepřístupný, k této problematice se vážící, archivní materiál uložený ve Státním okresním archivu v Olomouci. S jeho pomocí se snad podaří nalézt odpovědi alespoň na některé z četných „záhad“ této stavby, které dosud nejsou objasněny.

Seznam pramenů a literatury

- MZA Brno, fond E 9 cisterciačky Brno, skupina B – akta, sign. D 9.
- Archiv PÚ Olomouc, *Geologický průzkum, Uničov – římsko-katolický farní kostel, Geotechnický posudek*. Ostrava 1974, sign. 523.
- Archiv PÚ Olomouc, *Řešení fasád farního kostela v Uničově*. Ostrava 1975, sign. 1716.
- PÚ Olomouc, *Přípravná restaurátorská dokumentace opravy západního portálu římsko-katolického farního kostela Nanebevzetí Panny Marie v Uničově*, sign. R – 262.
- PÚ Olomouc, *Restaurátorská zpráva, Římsko-katolický farní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Uničově, jižní věž – čtyři gotická okna v horní části osmiboké věže*, sign. R – 303.
- PÚ Olomouc, *Uničov, Kostel Nanebevzetí Panny Marie. Dokumentace kamenosochařských restaurátorských prací – fasády*, sign. R – 307.
- PÚ Olomouc, *Uničov, Římsko-katolický farní kostel Nanebevzetí Panny Marie. Dokumentace restaurátorských prací*, sign. R – 365.
- Archiv UP Olomouc, Hana Myslivečková, *Pozdně gotické a renesanční věže olomouckého okresu 1400 – 1620. I. ,II.* Disertační práce FF UP, Olomouc 1979, sign. 3811.
- Vincenc Brandl (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae, Pars XI. (1375 – 1390)*. Brno 1885.

- Karl Berger, *Die Besiedlung des deutschen Nordmährens im 13. und 14. Jahrhunderte*. Brünn 1933.

- Johann Nepomuk Eugl, *Geschichte der königlichen Stadt Mährisch – Neustadt*. Olmütz 1832.
- Ivo Hlobil, Opomíjená středověká plastika ze 14. století v Uničově. *Vlastivědný věstník moravský XXXII*. 1980, s. 215 – 217.
- Ladislav Hosák, Několik poznámek k nejstarším dějinám města Uničova. *Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci*. 1963, č. 109, s. 5-6.
- Ladislav Hosák, *Z minulosti olomouckého kraje*. Olomouc 1956.
- V. Houdek, Stručný soupis historických a uměleckých památek na Moravě, VI. Politický okres Litovelský. *Časopis Českého Muzea XXV*. 1901, s. 190 – 199.
- František Hrubý, *Severní Morava v dějinách*. Brno 1947.
- Slavomíra Kašpárková, *Uničov, stavebně historický průzkum historického jádra*. Olomouc 1984, strojopis uložený v PÚ Olomouc.
- Kol. autorů, *Tak krásný je Uničov*. Uničov 2000.
- Vítězslav Kollmann, *Uničov v proměnách staletí. (Ikonografie města)*. Uničov 1988.
- Johann Kux, *Geschichte der königl. Stadt Mährisch – Neustadt. Zu deren 700 – Jahr – Feier der Verleihung deutschen Rechtes*. Mähr. – Neustadt 1923.
- Lubor Machytka, Uničov – město kulturních památek. *Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci*. 1963, č. 109, s. 13 -15.
- Václav Mencl, Tvary klenebních žebor v české gotické architektuře. *Zprávy památkové péče XI – XII*. 1951 – 1952, č. 5 – 6, s. 268 – 281.
- *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400 – 1550, III. Olomoucko*. (Kat.) Olomouc 1999.
- Viktor Pinkava, *Vlastivěda moravská II. Místopis. Uničovský a rýmařovský okres*. Brno 1922.
- August Prokop, *Die Markgrafschaft Mähren in Kunstgeschichtlicher Beziehung. I. , II. Band*. Wien 1904.

- *Seznam nemovitých kulturních památek okresu Olomouc*. Olomouc 1997.
- Tomáš Soušek, Pamětní listiny a jiné doklady v uničovských věžích. *Vlastivědný věstník moravský XXX*. 1978, s. 316 – 318.
- Tomáš Soušek, *Uničov – Malé dějiny města*. Uničov 1985.
- Jindřich Šebánek, *Archivy zrušených klášterů moravských a slezských. Inventář pergamenů z let 1078 – 1471*. Brno 1932.
- František Šmahel, *Husitská revoluce 3. Kronika válečných let*. Praha 1996.
- Otto Wasgestian, *Die Stadtpfarrkirche. Zur 600-Jahrfeier ihres urkundlich beglaubigten Bestandes*. Mährisch – Neustadt 1930.
- Martin Wihoda, Geneze městského zřízení na Moravě jako zakladatelské dílo markraběte Vladislava Jindřicha? *Sborník prací Filosofické fakulty brněnské univerzity, řada C 45*. 1998, s. 21 – 35.
- Gregor Wolny, *Kirchliche Topographie von Mähren, Olmützer Erzdiöcese. I. Band*. Brünn 1855.
- Gregor Wolny, *Die Markgrafschaft Mähren, topographisch, statistisch und historisch geschildert. V. Band. Olmützer Kreis*. Brünn 1839.

Obsah

I.	Úvod	3
II.	Dějiny města Uničova po práh raného novověku	4
III.	Farní kostel a jeho osudy v toku dějin	7
IV.	Literatura	
a/	Dosavadní literatura a její názory na stavební vývoj kostela ..	11
b/	Několik připomínek k závěrům citované literatury	18
V.	Popis stavby	
a/	Exteriér kostela Nanebevzetí Panny Marie	22
b/	Interiér kostela Nanebevzetí Panny Marie	26
VI.	Nejstarší stavební etapy kostela	32
VII.	Závěr	36
	Seznam pramenů a literatury	37
	Obsah	40
	Přílohy	

